

THE RIGHT TO KEEP AND BEAR ARMS IN THE USA - THE SUPREME COURT DECISIONS AND THEORETICAL BACKGROUND

JOHAN SCHWEIGL

Masarykova univerzita, Právnická fakulta

Abstract in original language

Je právo nosit a držet zbraň přirozeným právem každého jednotlivce či je to výsadou, kterou musí udělit orgán státní moci? Autor tohoto článku se zaměřil na právo držet a nosit zbraň v USA, které je garantováno druhým dodatkem americké Ústavy. V první řadě popisuje způsob, jakým je toto právo chápáno Nejvyšším soudem USA a dále vymezuje některé teoretické přístupy, na nichž je toto právo postaveno.

Key words in original language

Ústava USA; Právo držet a nosit zbraně; Heller v. District of Columbia; John Lock; Otcí zakladatelé.

Abstract

Is the right to keep and bear arms a natural right of every individual or is it a privilege to be granted by government? This article is focused on the right to keep and bear arms, which is guaranteed by the Second Amendment to the American Constitution. Firstly, the author describes the way this right has been understood by the American Supreme Court and, secondly, he outlines some of the theoretical approaches on which this right was based.

Key words

American Constitution; Right to Keep and Bear Arms; Heller v. District of Columbia; John Lock; Founding Fathers.

Samotná podstata práva držet a nosit zbraň - tak jak byla chápána americkými otcí zakladateli - v Evropě víceméně neexistuje a pokud se již objeví, tak je velmi často negována mlhavým a neurčitým, leč populárním pojmem "veřejného zájmu", na základě kterého je toto právo limitováno. Co vlastně měli tvůrci americké Ústavy a jejích prvních deseti dodatků na mysli, když považovali za důležité vymezit pravidlo, že "řádně organizovaná milice, jež je nezbytná pro bezpečnost svobodného státu a právo lidí držet a nosit zbraně, nesmí být omezovány"? Účelem tohoto krátkého příspěvku není podat vyčerpávající přehled americké judikatury týkající se druhého dodatku americké Ústavy, ani analyzovat rozdíly mezi současnou právní úpravou držení zbraní v České republice a ve Spojených Státech. Naopak, autor se pokusí jen krátce shrnout teoretické základy práva na držení zbraní a při tom jen stručně shrne některá důležitá rozhodnutí amerických soudů, která toto právo formují či deformují. Závěrem se zamyslí nad některými ekonomickými aspekty zákonů regulujících držení zbraní.

V první řadě je nutné uvědomit si, že právo držet a nosit zbraň je v USA definováno na federální úrovni. Tato skutečnost - která se týká celého "Bill of Rights", tedy prvních deseti dodatků americké Ústavy - byla předmětem mnoha soudních sporů a k jejímu řešení docházelo až v souvislosti s vývojem tzv. inkorporační doktríny.¹ Tato řešila především nakolik svobody garantované Ústavou a jejími dodatky vážou moci jednotlivých států. Jak uvedl v první polovině 19. století John Marshall (Barron v. Baltimore - 1833), tak "Ústava dává pravomoci pouze federální vládě (moci) a proto prvních deset dodatků může omezovat pouze ty pravomoci, jež jí byly dány."² S postupem času však docházelo k tomu, že základní svobody garantované v "Bill of Rights" začali být prostřednictvím judikatury soudů (především Nejvyššího soudu USA) chápány tak, že zavazují i moci jednotlivých států. Jeden z prvotních impulzů k tomuto byl dán přijetím 14. dodatku a jeho "due process clause".³ Původně bylo účelem druhého dodatku jen vymezení určitého prostoru, do kterého federální moc nesměla zasahovat. Tudíž nesměla narušovat práva občanů organizovat se v milici a nosit zbraně za účelem obrany, např. před možnou tyraní právě ze strany federální moci či za účelem lovu.

Jak uvádí J. Madison ve Federálních listech,⁴ tak na rozdíl od představitelů evropských států se ti američtí neobávají toho, že jejich občané jsou ozbrojeni - a právě toto, považuje za jednu z ohromných výhod, kterou Američané v porovnání s Evropany mají. Tedy z výše uvedeného - a ze samotného textu druhého dodatku, který nevytváří žádné nové, státem zaručené právo, ale jen konstatuje existenci určitého přirozeného práva, do kterého nemá být federální mocí zasahováno lze usoudit, že právo nosit zbraň není a nikdy nebylo chápáno jako "status positivus", tedy něco co má stát zajišťovat pro své občany, popř. povolovat na základě vydání licence, nýbrž jako Jelinekovský "status negativus", tedy sféru, v níž se nemá stát nijak angažovat. V tomto pojetí autor spatřuje největší rozdíl mezi "kontinentálním" přístupem k právu nosit zbraň a tím americkým. Pokud americký ústavodárce vycházel z toho, že se vznikem státu - v tomto případě federace - je třeba vymezení prostor, v němž státní či federální moc

¹ Více na: Kansas City School of Law web : The Incorporation Debate [citováno dne 28. 11. 2009]. Dostupné z: <http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/conlaw/incorp.htm>.

² Spaeth, H. J., The Constitution of United States, 13. vydání, New York : HarperCollins Publishers, 1991, s. 105, ISBN: 0-06-467105-4.

³ Schweigl, J. District of Columbia v. Heller - "Završení evoluce" doktrínálních přístupů k interpretaci druhého dodatku americké Ústavy?, In Europeanization of the National Law, the Lisbon Treaty and Some Other Legal Issues. Brno : Masarykova universita. ISBN 978-80-210-4630-6, s. 1139-1151. 2008, Brno.

⁴ Madison, J. in Madison, J. a kol. Federalist Papers, Federalist No. 46, Electronic Version : The Pennsylvania State University, 2001, s. 214. Dostupné z: <http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/poldocs/fed-papers.pdf>.

není oprávněna regulovat, tak, z pohledu tohoto konkrétního práva, evropští ústavo- a zákonodárci zaujali naprosto opačnou pozici. Stát tuto svobodu reguluje a následně vydává licence, povolení - vytváří si tak, svým způsobem, určitou formu monopolu.

Američtí "Founding Fathers" byli velmi ovlivněni myšlenkami Johna Locka,⁵ který velmi respektoval soukromé vlastnictví a jeho nabývání odůvodňoval tvrzením, že: "kdo převede věc z jednoho stavu do druhého, získává právo ji vlastnit".⁶ Mimoto definoval i pojem "self-ownership" a tato práva spolu úzce spojoval: "Každý člověk má majetek ve své vlastní osobě. Tedy nikdo nemá žádná jiná práva, než ta k sobě. Práce jeho těla a práce jeho vlastních rukou je, jak můžeme říci, jeho. Cokoli on tedy vyjme z toho stavu, který vytvořila příroda, a co on smísil se svojí prací a přidal k tomu něco ze sebe, se stává jeho majetkem."⁷ Tedy na základě tohoto přístupu bylo právo držet a nosit zbraň - právo bránit svůj majetek - chápáno jako právo přirozené, do něhož neměla státní moc zasahovat (koncepce svobody). Dále Lock tvrdí, že lidé vstupují do společnosti ne proto, aby nějaká nová práva získali, nýbrž s cílem ochránit svůj majetek a "pokud tedy vláda nalomí důvěru, kterou do ní lid ložil, pozbývá moci, kterou jí lid svěřil a ta přechází na lid, jenž má právo chopit se své původní svobody".⁸ I k tomuto potřebuje lid prostředky, jak případně tohoto práva využít a "navíc vědomí, že lid se může vzbouřit, je podle Locka nejlepší zábranou proti vládě útlaku."⁹

Zaručuje-li tedy druhý dodatek právo nosit zbraň, je na místě tázat se, o jakou zbraň se jedná a kdo toto právo má. Na tyto a podobné otázky odpovídala s postupem času judikatura amerických soudů (především Nejvyšší soud). Např. v případě *United States v. Miller* (1939) bylo stanoveno, že puška s upilovanou hlavní (sawed off gun) není typem zbraně, který používá milice, a tak se na ni druhý dodatek nevztahuje. Případ *Lewis v. United States* (1980) zase řeší otázku, jak omezit právo vlastnit zbraň pachatelům trestných činů: "Tento soud již opakovaně projevil názor, že moc zákonodárná může v souladu s Ústavou zakázat pachatelům trestných činů vykonávat i činnosti, které jsou mnohem více fundamentálního rázu, než právo nosit zbraň."

⁵ Především pak Thomas Jefferson. Více: Leiser, B. M. Thomas Jefferson. In: Velké postavy západního myšlení. Praha : Prostor, 2. vydání. 2008, str. 364 an. ISBN: 80-7260-002-8.

⁶ Ibid. Burton, M. L. John Lock. Str. 275 an.

⁷ Lock, J. In. Rothbard, M. N. *The Ethics of Liberty*. 2. vydání, New York : New York University Press, 1998, s. 22. Dostupné i v elektronické podobě: <http://mises.org/rothbard/ethics.pdf>.

⁸ Opt. Cit. Burton, M. L. str. 276.

⁹ Ibid.

Mezi klíčové rozhodnutí patří ovšem až nedávný případ *District of Columbia v. Heller* (2008), ve kterém, v zásadě, Nejvyšší soud řešil otázku, zdali se právo nosit a držet zbraň vztahuje na "všechny" jednotlivce či pouze na ty, kteří jsou členy organizované milice a NS poprvé ve své historii vyřkl, že ve "federálních enklávách" (nezmínil jednotlivé státy), má jednatelce toto právo bez ohledu na to, zdali je či není členem milice. Za zmínku určitě stojí i právě probíhající případ *McDonald v. Chicago*, ve kterém jedná o to, zdali je úprava držení ručních zbraní v Chicagu v souladu s Ústavou.

Ať se již týká o regulaci čehokoliv, je důležité mít vždy na paměti základní cíl takové regulace a její účel - a toto se vztahuje jak ke stanovování mezí základních lidských svobod (svobody užívat střelnou zbraň), tak i podmínek, na základě kterých může být vystavena licence k užívání zbraně. Obecně se regulace zdůvodňuje tím, že zbraně se "mohou dostat do špatných rukou"¹⁰ a proto je ve "veřejném zájmu" jejich držení regulovat. Přesto, že "veřejným zájmu" dochází k regulaci mnoha aspektů našich životů, autor se domnívá, že málokdo si položil otázku, co vlastně tím "veřejným zájmem" ve skutečnosti je. Jak se měří? Kdo ho určuje a definuje? Není to náhodou pojem nebezpečný, který, protože může být velmi jednoduše aplikován na v podstatě jakoukoliv situaci, tak velmi často - ač pod jinými názvy - sloužil jako zástěrka k páchání zločinů, byť třeba i ve jménu práva? A neměla by mu z tohoto důvodu být věnována mnohem větší pozornost?

I kdybychom akceptovali, že přísná regulace držení zbraní je ve "veřejném zájmu", tak nesmíme zapomínat na existenci substitutů, ke kterým se vždy poptávající obrátí, pokud je mu - ať již z ekonomických, právních či jiných důvodů - odepřena možnost pořídit si určitý produkt. Osoby poptávající po zbraních lze rozdělit do několika skupin. Na ty, co zbraň chtějí ke sportovním účelům, k vlastní obraně, k obraně jiných (pracovní nástroj), na ty co ji chtějí k páchání trestné činnosti, a zcela jistě i další. U každé z těchto osob zákonitě existuje určitý zájem (potřeba), kterého může být dosaženo právě za použití poptávané zbraně. Zde se může jednat o zážitek ze střelby (sportovci), pocit jistoty a bezpečí (ti, co mají zbraň k vlastní obraně), možnost výkonu určité práce (pracovníci bezpečnostních agentur), páchání trestné činnosti (pachatelé), atd. Jsou-li tedy kladeny překážky tomu, aby si osoby náležící do těchto skupin pořídili zbraň legálním způsobem, pak si ti, u kterých pro ně pozitivní aspekt držení zbraní převáží nad zákonnými překážkami, pořídí zbraň stejně - ale nelegálním způsobem. Které osoby, z těch výše uvedených, takto nejčastěji učiní? A jaké nevýhody to přinese těm, kteří tak neučiní?

¹⁰ Bilefsky, D. Herald Tribune web : EU legislators push tougher gun controls [citováno dne 14. 4. 2008]. Dostupné z: <http://www.iht.com/articles/2007/11/29/europe/union.php>.

Mějme stále na paměti výše uvedené skupiny poptávajících a vraťme se zpět k otázce existence substitutů. Sportovci mohou začít střílet z jiných (povolených či lépe dostupných zbraní), lidé vyžadující zbraň na obranu začnou hledat jiné - dostupnější, stejně jako tomu bude i u těch, kteří ochranu poskytují v rámci své podnikatelské činnosti. S hledáním substitutů tomu nebude jinak ani u těch, kteří se snaží získat zbraň pro páchaní trestné činnosti. "Pokud jsou střelné zbraně zakázány, tak není důvod očekávat, že zarytí pachatelé trestných činů začnou věnovat pozornost právu. Tito pachatelé budou vždy schopni pořídit si zbraň; budou to nevinné oběti, kdo bude trpět..."¹¹

Ovšem zamysleme se nad skupinou pachatelů hromadných střelb v amerických školách - osob, které střílejí jen z toho důvodu, aby zabili co nejvíce lidí. Každá taková nešťastná událost vyvolá vlnu diskuzí o tom, jak, kdyby střelné zbraně nebyly tak lehce dostupné, tak by k něčemu podobnému nedocházelo, a proto je třeba jejich držení přísněji regulovat. S. A. Kjar se ve své článku "Why Economists Tend to Oppose Gun Control Laws"¹² zamýšlí nad tím, jaký substitut by mohl být těmito pachateli zvolen, pokud by byli omezeni v přístupu ke střelným zbraním: "Mnoho lidí tvrdí, že pokud by střelec neměl pistole a náboje, tak by nebyl schopen zastřelit všechny tyto lidi. Toto je jistě pravda. Ale z tohoto, dále vyvozují, že pokud by neměl pistole a náboje, tak by nebyl schopen zabít všechny tyto lidi. Ale toto je kompletně jiná otázka." Jako nejpravděpodobnější variantu substitutu označuje výrobu trhavin, která, pokud má pachatel v úmyslu zabít co nejvíce lidí, mu k tomuto účelu může posloužit ještě lépe než střelná zbraň.

Co se efektivity a účelu zákonů limitujících právo držet zbraň týče, je nutno mít stále na paměti existenci substitutů, a uvědomovat si, že ne každá regulace přináší takové výsledky, které jsou od ní očekávány. Např. profesor historie J. L. Malcom uvádí, že v Anglii po staletí klesala míra násilné trestné činnosti a paradoxně se začala navyšovat až po té, co byly přijaty přísnější zákony regulující držení zbraní.¹³ K tomuto podobně i Rothbard: "Z dalekosáhlé studie provedené na University of Wisconsin na podzim 1975 jasně vyplývá, že zákony regulující držení zbraní nemají ani individuální ani kolektivní efekt na snižování míry násilné trestné činnosti."¹⁴

¹¹ Rothbard, M.: *For a New Liberty*, New York: Macmillan Publishing Co., Inc., 2002, s. 115, ISBN 0-02-074690-3.

¹² Dostupné zde: Mises.org web: <http://mises.org/story/2562>.

¹³ Ostrowski, J. Mises.org web: *The Why of Gun Ownership*. [citováno 28. 11. 2009]. Dostupné z: <http://mises.org/daily/1111>.

¹⁴ Rothbard, M. N. *Opt. Cit. For a New Liberty*, s. 117.

Závěrem autor připomíná základní skutečnost spojenou s úpravou držení zbraní v USA. Právo držet zbraň je tam koncipováno jako "status negativus", tedy sféra jednotlivce, do níž nemá být federální mocí zasahováno, na rozdíl o úpravy většiny ostatních států, kde je toto koncipováno jako státem přiznaná výsada. Ze samotného znění druhého dodatku lze vyvodit, že právo držet zbraň je přirozeným právem a státní (v tomto případě federální) moc se musí zdržet jakýchkoliv zásahů do něj. Obecně vzato, zákony regulující držení zbraní jsou stejné jako jiné zákony regulující společenské vztahy a pokud již má docházet k regulaci držení zbraní, tak je třeba brát v úvahu i ekonomické aspekty, které sebou takové zákony přinášejí, obzvláště existenci substitutů, k nimž se poptávající mohou obrátit v případech, kdy získat střelnou zbraň by již pro ně nebylo efektivní, resp. kdy by náklady převážili užitek. Vhodné je také uvažovat nad tím, na kolik je třeba určité společenské vztahy regulovat, a pokud je tak již činěno, tak nakolik se tak může dít ve jménu tak obecného, mlhavého a lehce zneužitelného pojmu, jakým je tzv. "veřejný zájem".

"Američané mají to právo a výhodu, že mohou držet zbraně - na rozdíl od občanů jiných zemí, jejichž vlády nedůvěřují občanům se zbraněmi". James Madison - The Federalist Papers

Literature:

- Spaeth, H. J., The Constitution of United States, 13. vydání, New York : HarperCollins Publishers, 1991, ISBN: 0-06-467105-4
- Schweigl, J. District of Columbia v. Heller - "Završení evoluce" doktrínálních přístupů k interpretaci druhého dodatku americké Ústavy?, In Europeanization of the National Law, the Lisbon Treaty and Some Other Legal Issues. Brno : Masarykova universita. ISBN 978-80-210-4630-6, s. 1139-1151. 2008, Brno.
- Madison, J. a kol. Federalist Papers, Federalist No. 46, Electronic Version: The Pennsylvania State University, 2001. Dostupné z: <http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/poldocs/fed-papers.pdf>.
- Leiser, B.M. a kol.: Thomas Jefferson. In: Velké postavy západního myšlení. Praha : Prostor, 2. vydání. 2008, str. 364 an. ISBN: 80-7260-002-8.
- Rothbard, M. N. The Ethics of Liberty. 2. vydání, New York : New York University Press, 1998. Dostupné i v elektronické podobě: <http://mises.org/rothbard/ethics.pdf>

Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition.
Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4990-1

- Bilefsky, D. Herald Tribune web : EU legislators push tougher gun controls [citováno dne 14. 4. 2008]. Dostupné z: <http://www.iht.com/articles/2007/11/29/europe/union.php>.
- Rothbard, M.: For a New Liberty, New York: Macmillan Publishing Co., Inc., 2002, ISBN 0-02-074690-3.
- Ostrowski, J. Mises.org web: The Why of Gun Ownership. [citováno 28. 11. 2009]. Dostupné z: <http://mises.org/daily/1111>.

Contact – email

johan.schweigl@seznam.cz